

TORIL B. LYGSTAD • EDEL MONSEN

ÅRJELSAEMIEN: TONE MARIE LARSEN JÏH MAJA LISA KAPPFJELL

VAERINE 2

AAMHTESGÆRJAH 3.-4. DALTESASSE

ÅRJELSAEMIEN

ČállidLágádus

ČálliidLágádus – TjællijBerteme – ForfatternesForlag
Pb 140, NOV-9735:n Kárášjohka/Karasjok
Fanasgieddi, NOV-9845:n Jeanoe-Tana

post@forfatternesforlag.org
post@authorspublisher.org

Nehtebovre – Nettbokhandel:
www.gavpi.org

Daam bæjhkohtsem aajehtsvierhkielaaken
njoelkedassh vaarjelieh. Bæjhkohtæjjaj
jïh reakta-aajhteri leah sjiere reaktah dan
bæjhkohtæmman. Ij leah dellie luhpie
daehtie gærjeste jieniedehtedh jallh nåhtadidh
jeatjah vuekiej mietie goh laake buerkeste.

Gærja lea boelhke learoevierhtieraajroste
man nomme *Vaerine*, *Vaegkine jïh Voenine*¹,
mij dan faagese dorjesovveme *Saemiengiele
mubpine gieline*, 1.-10. daltesidie. Lissine daejtie
12 learogærjide aaj lohkehtæjjabihkedasse
jïh gielelierehtallemespielh bætietie, mejtie
ČálliidLágádusen nehtebielesne gaavna.

Learoevierhtietjællijh lægan ČálliidLágádu-
sen redaktöörine Heidi Guttorm Einarsenie
ektesne noerhtesaemien learoevierhtieh
dorjeme. Learoevierhtide jis gærjine
ČálliidLágádusen hammoeædjine
Britt Hanseninie ektesne dorjeme.

¹ Voene leses og forstås som *bygd* i dagens sørsamisk jfr. Bergsland/Magga, men *voene* betyr også *fjord* jfr. Vaapsten voene om Vefsnfjorden på Helgeland i Nordland. Vi har valgt å bruke *voene* om fjord i dette læreverket.

*Saemiedigkie Nöörjesne lea beetnehvierhtiej-
gumie dåårjeme.*

©ČálliidLágádus jaepien 2020
Hammoedæjja: Britt Hansen, ČálliidLágádus
Diedtelamme: Interface Media
ISBN 978-82-8263 225-6

Åniedimmieh: b - bijjie/bijjemes, v- vuelie/
vöölemes, gu-gårroeh, o-ælkies, gs -gaskoeh

GUVVIEH:

Edel Monsen: åvtesæjroen åejvieguvvie jïh onne
guvvie gs, 2-3, 20, 21, 23guv jïh V, 48gu

Toril B. Lyngstad: åvtesæjroeh onne guvvie gu,
4 gs, 13, 15o, 16o, 17o, 23bo, gsgu jïh gso, 39
mubpie b, 48v

Henning Hansen: 4b, 37

Olmáivákki skuvla/Manddalen skole:

åvtesæjroen onne guvvie o, 4v, 20, 23vo, 46

Bodil Salo: 23bgu, 48bo

Per Sigmund Johansen: 39 mubpien v

Hallvard Lyshaug: 15gu, 16gu, 17gu

Pål Lyngstad: 39b

ILLUSTRASJOVNH:

Jorunn Løkvold: 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 14, 18,
20, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33,
34, 35, 36, 38, 40, 43, 44, 46

Britt Hansen/ČálliidLágádus: 45, 47

Ávtebaakoe – Forord

Vaerine 2 er en del av læremiddelpakken *Vaerine, vaegkine jïh voenine* som er et praktisk og temabasert undervisningsopplegg for elever med samisk som andrespråk i grunnskolen. Dette heftet dekker temaet fjell og er skrevet for deg som går på 3.-4. årstrinn.

I *Vaerine 2* får du være med en gruppe elever fra Olmmáivákki skuvla/ Manddalen skole som skal ha uteskole på fjellet. Gjennom deres opplevelser og aktiviteter får du lære om natur og kulturhistorie i tilknytning til fjellet. Du får blant annet lære samiske stedsnavn, naturbetegnelser og navn på planter, fisk og fugler. Du vil også kjenne igjen og få repetere noen av temaene fra *Vaerine 1* dersom du har jobbet med dette heftet tidligere.

Heftet inneholder ulike typer tekster, sanger og varierte arbeidsoppgaver. Tekstene og oppgavene er laget med tanke på at dere elever har ulike forkunnskaper:

- 😊 oppgaver og tekster som alle bør greie
- 😊 litt vanskeligere; for samisk 2-elever og eventuelt de eldste samisk 3-elevne
- 😄 utfordring; for samisk 1-elever og eventuelt de eldste samisk 2-elevne

I læremiddelpakken inngår en fyldig lærerveiledning, og vi jobber også med å få publisert mye spennende tilleggsmateriell. Eksempelvis kan vi nevne kort, spill og plansjer, som kan bidra til å skape variasjon i undervisninga. Dette vil komme på forlagets nettside.

Vi håper at boka kan bidra til mange spennende og lærerike samisktimer både inne i klasserommet og ute i naturen.

Edel Monsen

Toril B. Lyngstad

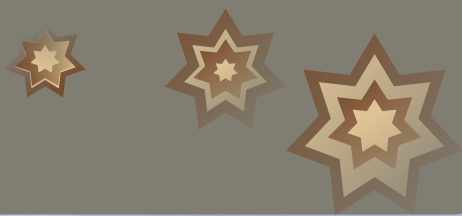
Takk til ...

Takk til oversetterne og deres team som har tilrettelagt og oversatt den nordsamiske utgaven til sørsamisk. Det har vært spennende og lærerikt å samarbeide med dere.

Takk til Jorunn Løkvold, som har satt sitt preg på læreverket med sine fine illustrasjoner.

Takk til alle dere andre som på ulikt vis har vært med på å forme *Vaerine, vaegkine jïh voenine*: elever, foreldre og kollegaer på Olmmáivákki skuvla/ Manddalen skole, Giellasiida - Samisk Språksenter i Olmmáivággi/Manddalen, Gáivuona suohkan/Kåfjord kommune, Åge B. Pedersen, Idar Pedersen, Ingrid Johansen og Torleif Lyngstad.

Og sist men ikke minst: Takk til våre tålmodige familier.

LEAROEULMIEH/Læringsmål

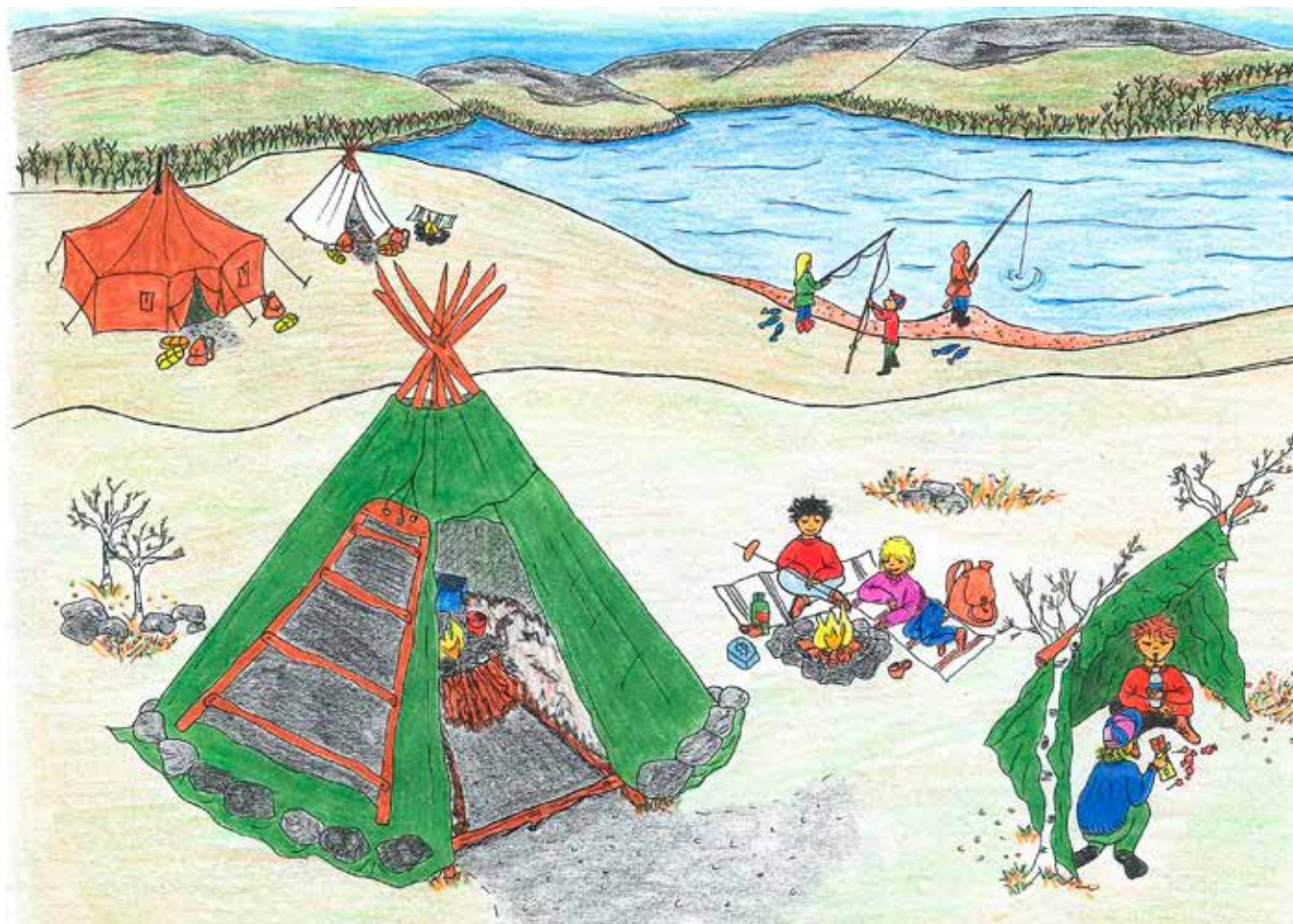
- Kunne lese og skrive ord, korte setninger og enkel tekst
- Kunne fortelle hva som finnes på leirplassen
- Kunne fortelle hva du har i sekken
- Kunne fortelle hva du trenger for å lage bål
- Kunne de samiske ordene for *dyr, fugl, plante, reingjerde, horn, lasso og bål plass*
- Kunne navngi minst tre fugler og tre dyr på fjellet
- Kunne navngi minst tre planter på fjellet
- Kunne noen samiske naturbetegnelser
- Kunne noen samiske stedsnavn
- Kunne sangene *Rieksegh, Tjijhtje tjaebpies, tjeehpes tjåktjah* og *Skåajjen juvrh*

Bijene vaeresne

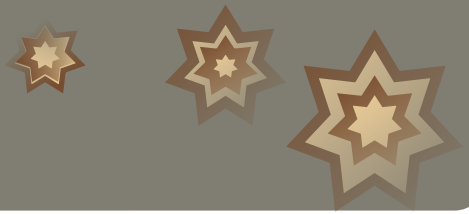
På fjellet

Soptsesth mah guvvesne.
Fortell hva som er på bildet.

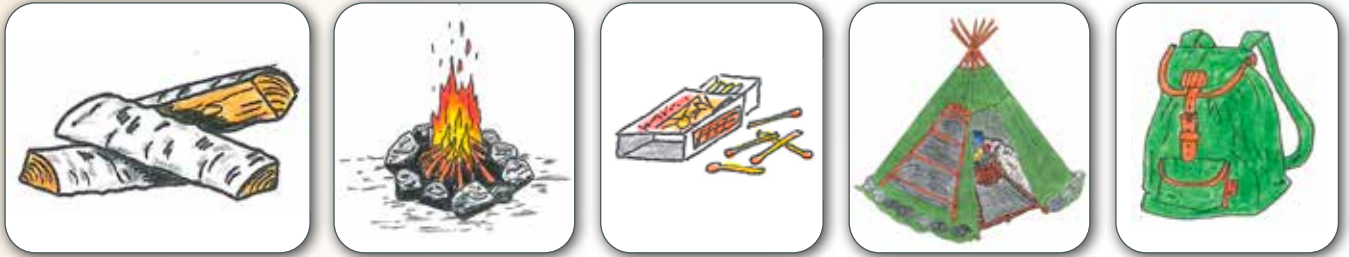
Guvvesne leah ...
På bildet er det ...

Gåetiebealesne

På leirplassen

Voessen sisnie

I sekken

Bijjene vaeresne

På fjellet

IKTH VIELIE JIEHTIEJIBIE JÏH ORRE BAAKOEH LÏERIJIBIE:

Vi repeterer og lærer nye ord:

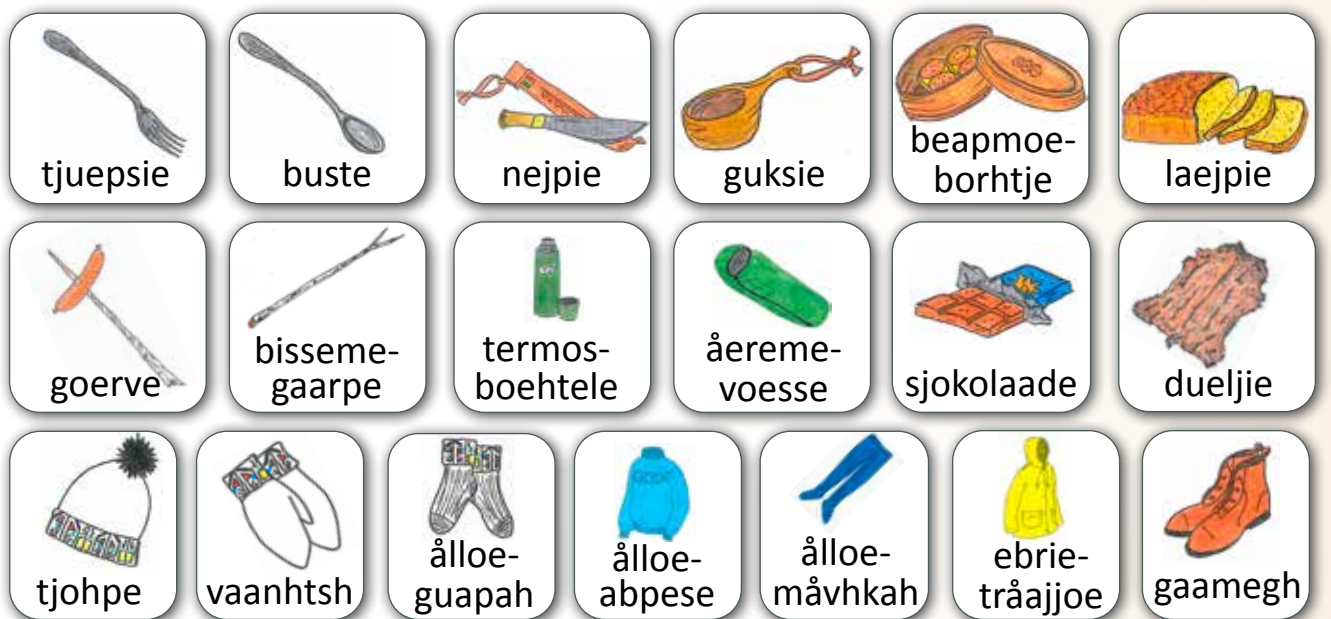
Gåetiebealesne

På leirplassen

Voessen sisnie

I sekken

Bijjene vaeresne

På fjellet

ALFABEETE

Aa Bb Dd Ee

Ff Gg Hh Ii Iï

Jj Kk Ll Mm

Nn Oo Pp Rr

Ss Tt Uu Vv

Yy Ææ Öö Åå

DIFTÅNNGH

aa – ae – ee – öö – yö – åå – ie – ie – ea – ue – oe – ua – åe – åa

Gielen tjojenassh

Språkets lyder

a â aa ae b d e ea ee f g h iï î ie ie j k l m n ng nj o oe p r
s sj t tj ts u ua ue v y yö æ ææ öö å åå åe åå

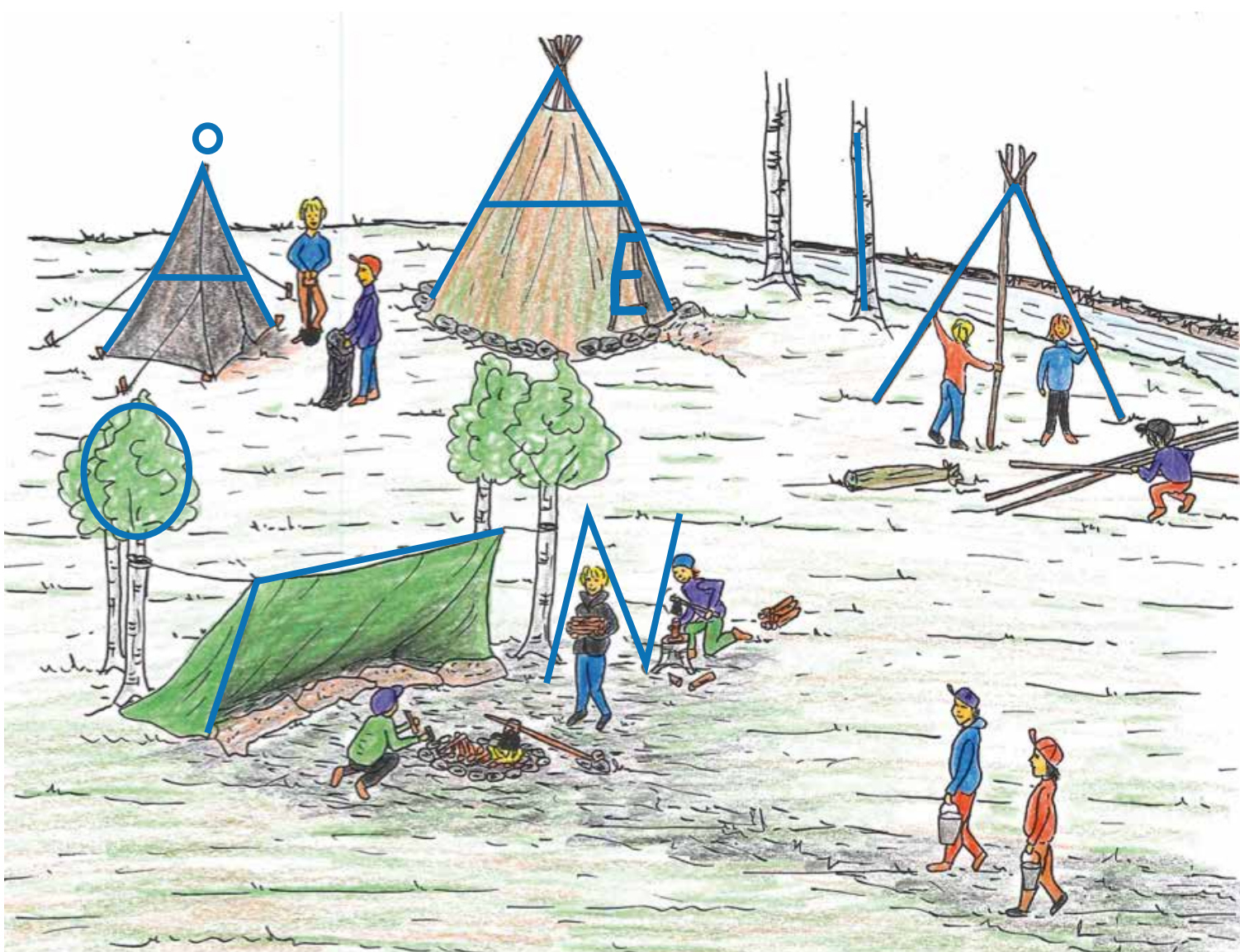

1. Bokstaavh tjöönghkedh

Bokstavjakt

Gusnie bokstaavh leah? Biejh O bokstaavi bijre.

Hvor er bokstavene? Sett O rundt bokstavene.

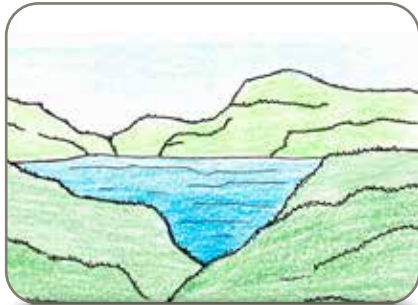
Magkeres bokstaavh gaavnih? Tjaelieh dejtie.

Hvilke bokstaver fant du? Skriv dem.

Eatnemenlahtesh

Naturbetegnelser

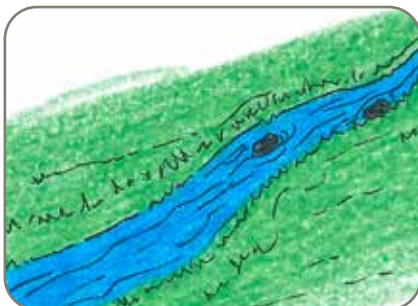
jaevrie

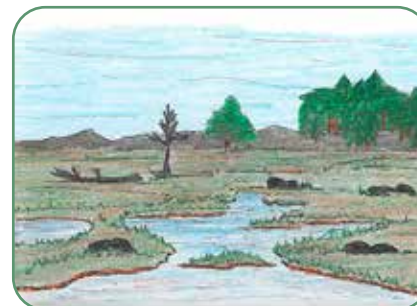
guevtele

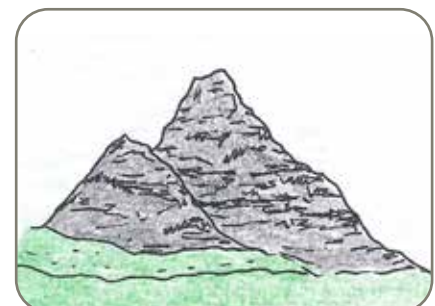
njuana

johke

biekere

vaerie

2. Sijjenommh

Stedsnavn

Sijjenommh
åarjelsaemien raedtesne

Stedsnavn i sørsamisk område

Aarehjaevrie

Daarnegenjohke

Aarehvaerie

Gaelpienguevtele

Vinhtsdurrien laadthbiekerh

Maajehnjuana

Maahtah muvth saemien
sijjenommh? Tjaelieh dejtie.

Kan du noen samiske stedsnavn? Skriv dem.

3. Eatnemenlahtesh

Naturbetegnelser

a) Ohtsedh baakoeh bokstaavemujvien sisnie.
Finn ordene i bokstavrotet.

K	I	S	O	P	Æ	M	U	S	E
V	Ö	J	A	E	V	R	I	E	N
A	E	J	O	H	K	E	K	G	J
E	G	U	E	V	T	E	L	E	U
R	A	N	J	U	A	N	A	E	A
I	A	B	ï	E	K	E	R	E	N
E	E	V	A	E	R	I	E	E	A
U	E	V	I	E	S	S	P	T	E

Tjælieh baakojde.
Skriv ordene.

b) Lohkh raajesidie. Magkeres raajesh ektese govlesuvvieh?
Les setningene. Hvilke setninger hører sammen?

Bovtsh guevtielisnie.

Manne biekerisnie laadtegh tjöönghkem.

Jaevresne jijnje guelie.

Mijjeh bijjene vaeresne.

Jeg plukker multer på myra.

Vi er på fjellet.

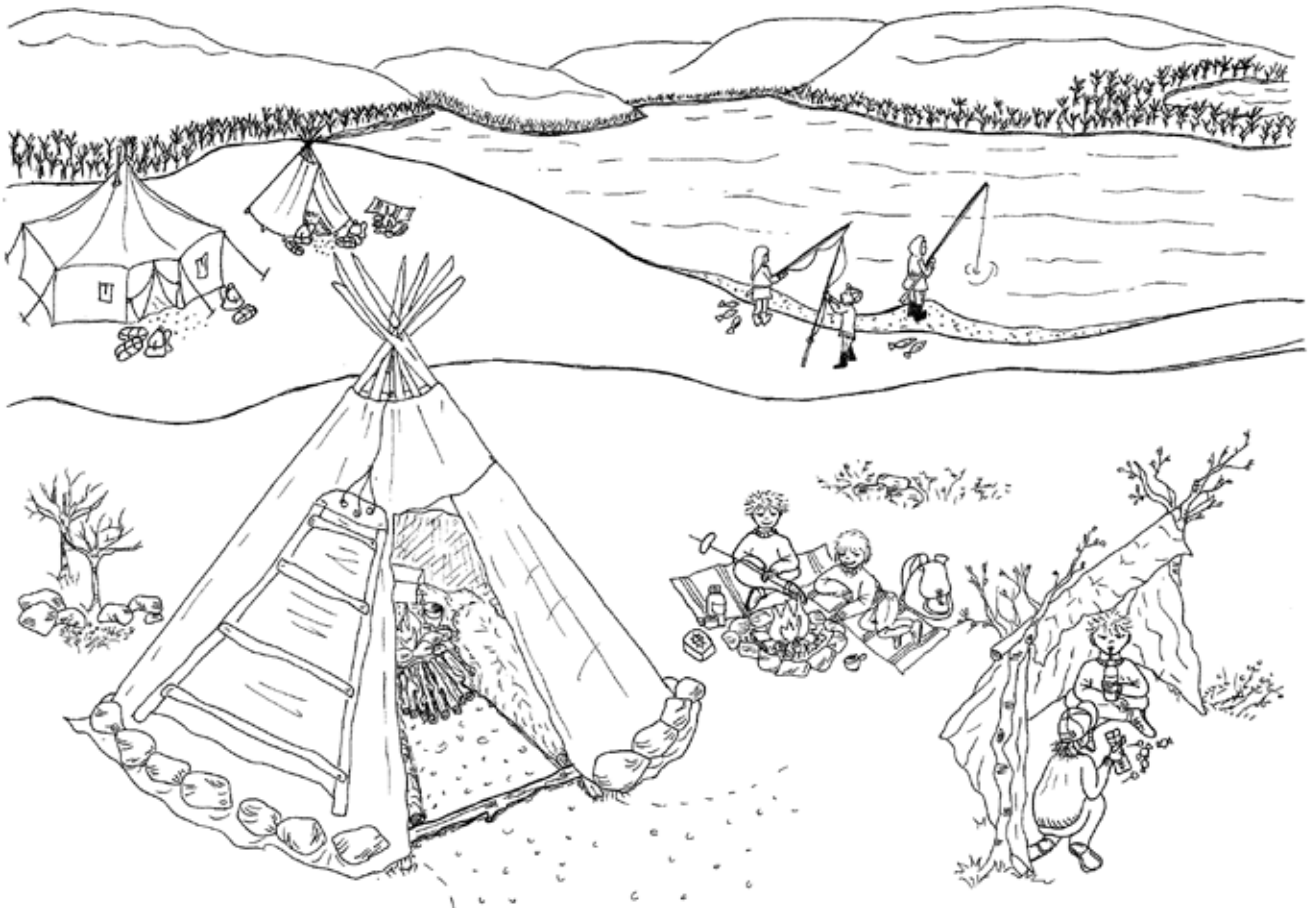
Reinene er på vidda.

Det er mye fisk i vatnet.

4. Gåetiebealesne bijjene vaeresne

En leirplass på fjellet

Guvvesne leah ...

- göökte kruana låavthgåetieh.
- kroenes deava.
- tjeehpes gåetie.
- plaave jaevrie.
- golme rutjkes voessh.
- kraevies gierkieh.
- viskes dålle.
- rutjkes moerh.
- plaave suajadahke.

Klaeredh vaarjode guktie jijtje sijhth.
Klaeredh ovmesseie klaeriejgumie.

Fargelegg klærne slik du selv ønsker.
Bruk mange farger.

KLAERIEH

FARGER

Måjhtah klaeride?

Husker du fargene?

rööpses

kraevies

veelkes

rutjkes

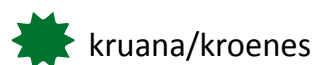
plaave

tjeehpes

viskes

kruana/kroenes

kroenes = grønt om vekster

5. Gåetiebealesne

På leirplassen

Mah gåetiebealesne?

Hva finnes på leirplassen?

Dievhtieh baakoejgumie.

Sett inn ord.

1. Gåetiebealesne lea _____.
2. Gåetiebealesne lea _____.
3. Gåetiebealesne lea _____.
4. Gåetiebealesne leah _____.
5. Gåetiebealesne leah _____.

Tjaelieh raajesh!

Skriv setninger!

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

6. Voessen sisnie

I sekken

Mah dov voessen sisnie? Tjaelieh unnemes vijfhte baakoeh.

Hva har du i sekken? Skriv minst fem ord.

Mov lea _____

Mov lea _____

Mov lea _____

Mov Leah _____

Mov Leah _____

Soptsesth jeatjabidie mah dov voessen sisnie.

Fortell de andre elevene hva du har i sekken.

Mah dov voessen sisnie?
Hva har du i sekken?

Mov voessen sisnie Leah ...
I sekken har jeg ...

Miehtjieskuvle bijjene vaeresne

Mijjeh miehtjieskuvlesne bijjene vaeresne.

Mijjeh edtjijbie byöpmedidh.

Mijjeh tjoeveribie dällem biejedh.

Helga, Marielle jñh Viljar moerh veedtjeh.

Sööfe, Meehte jñh Håvard aerniegierkieh veedtjeh.

Akselen leah biessieh mealtan.

– Mijjeh sáarah daarpesjibie, Hans jeahta.

Tonjen leah sáarah.

Mijjeh ektesne dällem biejjibie jñh goervh byöpmedibie.

BAAKOEH

byöpmedidh – å spise
 bijjene vaeresne – på fjellet
 miehtjieskuvle – uteskole
 mijjeh edtjijbie – vi skal
 mijjeh tjoeveribie – vi må
 dällem biejedh – lage bål
 veedtjedh – å hente
 moere – ved
 gierkie – stein
 biessie – never
 sáarah – fyrstikker
 ektesne – sammen

Miehtjieskuvle bijjene vaeresne

Tjaktje. Skuvle lea aalkeme.

Daen biejjien buaredh, raaktan geasedh.

Mijjeh miehtjieskuvlesne.

Miehtjieskuvle bijjene vaeresne, jaevrien bealesne. Mijjen gâetieh njuanesne.

Mijjeh låavthgâetieh tseegkijibie, jïh dellie edtjijibie byöpmedidh.

– Mijjeh dâllem biejjibie. Helga, Marielle jïh Viljar moerh veedtjeh.

Sööfe, Meehte jïh Håvard aerniegierkieh veedtjeh.

Akselen leah biessieh mealtan.

– Daarpesjibie hov sâarah, Hans jeahta. – Eah leah mov naan sâarah!

– Mov leah! Tonje jeahta.

Tonjen leah sâarah. Mijjeh dâllem biejjibie jïh goervh byöpmedibie.

BAAKOEH

byöpmedidh – å spise

lea aalkeme – har begynt

mijjen – vår

vaeresne – på fjellet

gâetie – lavvo/gamme

jaevrie – innsjø

mijjeh tseegkijibie – vi setter opp

mijjeh edtjijibie – vi skal

mijjeh tjoeveribie – vi må

dâllem biejedh – å lage bål

veedtjedh – å hente

moere – ved

gierkie – stein

biessie – never

daarpesjidh – å trenge/behøve

sâarah – fyrstikker

ektesne – sammen

Miehtjieskuvle bijjene vaeresne

Tjaktje. Skuvle lea aalkeme.

Daen biejjien buaredh, raaktan geasedh.

Mijjen learohkh j̄ih lohkehtæjjah leah miehtjieskuvlesne.

Miehtjieskuvle bijjene vaeresne, jaevrien bealesne. Mijjen gåetieh njuanesne.

Mijjeh låavthgåetieh tseegkijibie.

Mijjen leah j̄ijnjh låavthgåetieh mealtan. Fierhten klaassen lea j̄ijtse låavthgåetie.

Smaavedaltesen learohkh joe sijjen låavthgåetide tseegkeme j̄ih gaajhkesh dovnesht edtjeh byöpmedidh.

– Daelie tjoeveribie dällem biejedh, Piere jeahta.

Dihthe saemienskuvlen lohkehtæjja.

– Ḡieh moerh veedtjeh? Piere gihthje.

– Mijjeh moerh veedtjibie!

Naan learohkh jiehtieh.

Helga, Marielle j̄ih Viljar moerh veedtjeh.

– Mijjeh aerniegierkieh daarpesjibie, Piere jeahta.

– Ḡieh aerniegierkieh veedtjeh? Sööfe, Meehte j̄ih Håvard aerniegierkieh veedtjeh.

– Ḡien leah biessieh? Piere gihthje.

BAAKOEH

bijjene vaeresne – på fjellet

lea aalkeme – har begynt

tjaebpie – fint

mijjeh tseegkijibie – vi setter opp

fierhten klaassen lea – hver klasse har

j̄ijtse – egen

smaavedaltese – småtrinnet

lea galhkeme – er ferdig

gaajhkesh dovnesht edtjeh – alle skal

mijjeh tjoeveribie – vi må

dällem biejedh – å lage bål

ḡieh – hvem

moerh veedtjedh – henter ved

gihthje – spør

gæljoeh – de roper

daarpesjeh – trenger

dovne – også

vaerrieh – løper

ḡien leah? – hvem har?

vaestede – svarer

daarpesjidh – trenger

ektesne – sammen

bissieh – de steker

– Mov leah biessieh, Aksel vaestede.

Akselen leah biessieh mealtan.

– Mijjeh s̄arah daarpesjibie, Hans jeahta. – Eah leah mov naan s̄arah!

– Mov leah! Tonje jeahta.

Tonjen leah s̄arah. Gaajhkesh dovnesht ektesne. Dah edtjeh dällem biejedh, goervh bishedh.

7. Mij raajesidie reaktoe?

Hvilken setning er riktig?

Lohkh raajesidie jñh vuartesjh guvviem.

Tjaelieh sievem guvveste riektes raajesasse.

Les setningene og se på bildet. Sett strek fra bildet til riktig setning.

Dah tjoeverieh gåetide vuelkedh.

Dah tjoeverieh åarajidh.

Dah tjoeverieh dållem biejedh.

Helga, Marielle jñh Viljar moerh veedtjieh.

Helga, Marielle jñh Viljar aerniegierkieh veedtjieh.

Helga, Marielle jñh Viljar sårarah veedtjieh.

Sööfe, Meehte jñh Håvard moerh veedtjieh.

Sööfe, Meehte jñh Håvard nejpieh veedtjieh.

Sööfe, Meehte jñh Håvard aerniegierkieh
veedtjieh.

Akselen Ilea voesse mealtan.

Akselen lea guksie mealtan.

Akselen lea biessie mealtan.

Tonjen leah vaanhtsh.

Tonjen leah steeblegh.

Tonjen leah sårarah.

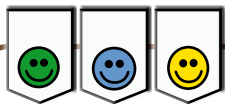

8. Lohkeme j̄ih tjaeleme

Lesing og skrivning

Lohkh lohkemeboelhkem *Miehtjieskuvle bijjene vaeresne* j̄ih ohtsedh vaestedassh.
Les teksten *Miehtjieskuvle bijjene vaeresne* og finn svarene.

Dievhtieh baakoejgumie mah f̄aatesieh. Vaestedh saemien.

Fyll inn ordene som mangler. Svar på samisk.

1. Mijjeh tjoeveribie _____ b̄iejedh.
2. Helga, Marielle j̄ih Viljar _____ veedtjeh.
3. Akselen lea _____ mealtan.
4. Tonjen Leah _____.

Vaestedh saemien.

Svar på samisk.

5. Hvor er leirplassen? _____
6. Hva henter Helga, Marielle og Viljar? _____
7. Hva henter Sööfe, Martin og Håvard? _____

Vaestedh saemien.

Svar på samisk.

8. Ḡieh miehtjieskuvlesne bijjene vaeresne? _____
9. Gusnie gåetieh? _____
10. Maam daarpesjibie gosse d̄allem b̄iejedh? _____

10. Dållem biejedh

Biejh sievem riektes raajesidie.

Sett sammen riktige samiske og norske uttrykk.

dållesijjem ohtsedidh

å grille pølser

dållem jamhkelidh

å lete bål plass

moerh jih biessieh veedtjedh

å hente bålsteiner

aerniegierkieh veedtjedh

å tenne på

tjaetsiem veedtjedh

å hente ved og never

dållem biejedh

å hente vann

tsihkijeh tedh

å slukke bål

goervh bisedh

å lage bål

11. Njaalmeldh laavenjasse

Muntlig øvelse

Ektesne barkedh. Gaajhkesch dovnesch edtjeh åadtjodh soptsestidh.

Jobb i par eller små grupper. Pass på at alle får fortelle.

1. Gåetiebealesne

På leirplassen

Soptsesth mah gåetiebealesne.

Datne viehkiem tjijhtjedinie sæjrosne gaavnh.

Fortell hva som er på leirplassen. Du finner hjelp på side sju.

Mah gåetiebealesne Leah?
Hva finnes på leirplassen?

Gåetiebealesne Leah ...
På leirplassen er det ...

2. Dålle

Bål

Soptsesth maam daarpesjibie gosse dållem biejedh.

Fortell hva vi trenger for å lage bål.

Maam daarpesjibie gosse dållem biejedh?
Hva trenger vi når vi skal lage bål?

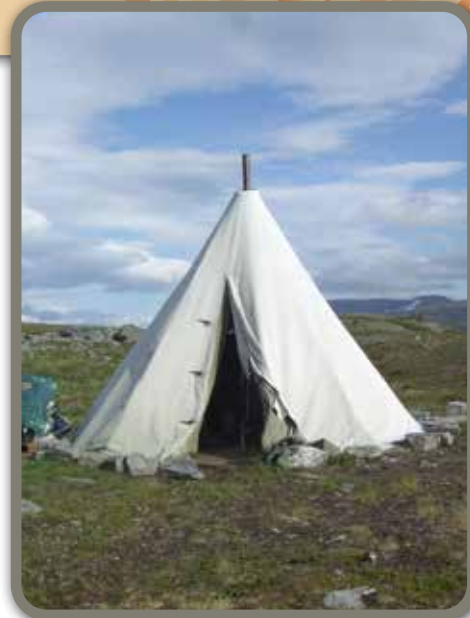
Mijjeh daarpesjibie ...
Vi trenger ...

Miehtjieskuvle bijjene vaeresne

Dah guaktah bisseme-gaarph voelijægan.

Maanah låavthgåetiem tseegkeme.

Dah guaktah stååkedeminie.

Miehtjieskuvlesne luste.

Niejth lægan liegkedeminie.

Maanan lea stoerre voesse.

12. Bijene vaeresne

På fjellet

Mah daah? Tjaelieh baakojde.

Hva er dette? Skriv ordene.

1. guksie
beapmoeborhtje
laejpie

2. suajadahke
voesse
gierkie

3. tjohpe
vaanhtsh
åremevoesse

4. vaerie
voene
vaegkie

5. såarah
gierkie
dålle

6. ledtie
moere
juvre

7. vaanhtsh
ålloeguapah
tjohpe

8. guelie
ledtie
duvrie

13. Mojnestimmieh

Gåter

Mij manne? Tjaelieh baakoem.

Datne viehkiem tjijhtjedinie sæjrosne gaavnh.

Hva er jeg? Skriv ordet. Du finner hjelp på side sju i heftet.

1. Datne maahtah manneste jovkedh. Voestes bokstaave lea **G**.

2. Datne maahtah mov sisnie åeredh. Minngemes bokstaave lea **E**.

3. Datne mannem åajjan tseegkh. Voestes bokstaavh leah **TJ**.

4. Datne maahtah mannem bisedh. Minngemes bokstaave lea **E**.

5. Gosse joptsem gadtshedh, dellie mannem daarpesjh.

Minngemes bokstaave lea **E**.

6. Voestegh baaåkesjidh, mænngan jis mannem byöpmedh.

Voestes bokstaave lea **L**.

7. Gosse dållem biejedh, dellie mannem daarpesjh.

Minngemes diftånge lea **IE**.

VAERIEN JUVRH

DYR PÅ FJELLET

bivtse
rein

råate
gaupe

duvre
bjørn

gierhie
jerv

snööhke
ulv

snjeara
mus

luemege
lemen

minke
mink

tjetskie
røyskatt

riepie
rev

14. Vaerien juvrh

Dyr på fjellet

Biejh sievem riektes gávvan.

Sett strek til riktig bilde.

bovtse

snöölhke

tjetskie

duvrie

råate

minke

gierhkie

snjeara

Skåajjen juvrh

Guhkene skåajjesne bovtsh amma leah,
bovtsh amma leah,
nov bovtsh amma leah.

Guhkene skåajjesne bovtsh amma leah,
bovtsh amma leah.

Jih dellie råevkien:
«råavkh, råavkh».

Hih dellie råavkebe:
«Råavkh, råavkh».

Guhkene skåajjesne giekh amma leah,
giekh amma leah,
nov giekh amma leah.

Guhkene skåajjesne giekh amma leah,
giekh amma leah,
giekh amma leah.

Jih dellie klajkoem..

Jih dellie klajkoen..

Jih dellie klajkobe..

Guhkene skåajjesne ledtieh amma leah,
ledtieh amma leah,
nov ledtieh amma leah.

Guhkene skåajjesne ledtieh amma leah,
ledtieh amma leah,
ledtieh amma leah.

Jih dellie vijhtserdem..

Jih dellie vijhtserdien..

Jih dellie vijhtserdibie..

Guhkene skåajjesne beerh amma leah,
beerh amma leah,
nov beerh amma leah.

Guhkene skåajjesne beerh amma leah,
beerh amma leah,
beerh amma leah.

Jih dellie råamedem..

Jih dellie råamedien..

Jih dellie råamedibie..

Guhkene skåajjesne rieksegh amma leah,
rieksegh amma leah,
nov rieksegh amma leah.

Guhkene skåajjesne rieksegh amma leah,
rieksegh amma leah,

rieksegh amma leah,
rieksegh amma leah.

Jih dellie föörhkedem..

Jih dellie föörhkedien..

Jih dellie föörhkedibie..

Guhkene skåajjesne snjearah maa' leah,
snjearah maa' leah,
nov snjearah maa' leah.

Guhkene skåajjesne snjearah maa' leah,
snjearah maa' leah,

snjearah maa' leah,
snjearah maa' leah.

Jih dellie snjæjroem..

Jih dellie snjæjroen..

Jih dellie snjæjrobe..

Guhkene skåajjesne vaejsjieh maa' leah,
vaejsjieh maa' leah,
nov vaejsjieh maa' leah.

Guhkene skåajjesne vaejsjieh maa' leah,
vaejsjieh maa' leah,

vaejsjieh maa' leah,
vaejsjieh maa' leah.

Jih dellie ujkeredem..

Jih dellie ujkerdien..

Jih dellie ujkierdibie..

Vuelie: Aerpievuelie

Baakoeh: Åsa Blind jih Elisabeth Utsi Gaup

Jarkoestamme: Elen Kristina Utsi

Gaaltije: Gaup, Elisabeth Utsi:

Suga, suga su, DAT OS jaepien 1997

15. Vaerien juvrh

Dyr på fjellet

Metjie daejtie juvrh dabth? Biejh sievem riektes gávvan.

Kjenner du dyrene? Sett strek til riktig ord.

MINKE

TJETSKIE

GIERHKIE

RÅATE

DUVRIE

RIEPIE

SNÖÖLHKE

GIERHKIE

BOVTSE

SARVE

TJETSKIE

LUEMEGE

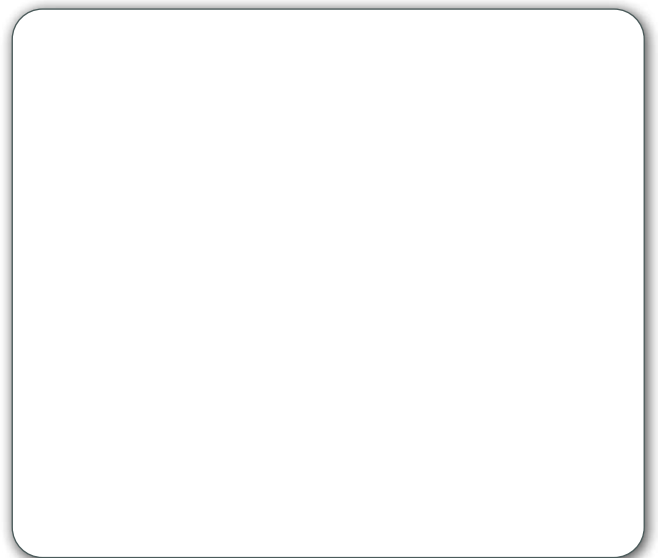
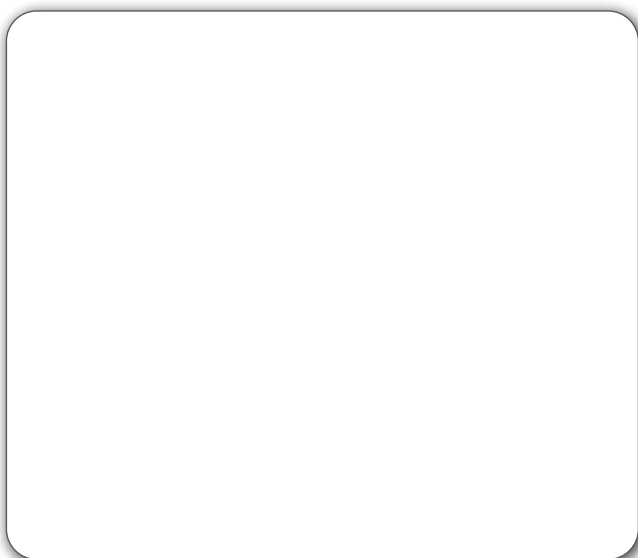
16. Vaerien juvrh

Dyr på fjellet

Guvvedh bovtsem, duvriem, snöölhkem jñh gierhkiem. Klaeredh jñh tjaelieh saemien nommh guvviej nualan.

Tegn en rein, en bjørn, en ulv og en jerv.

Fargelegg og skriv det samiske navnene under tegningene.

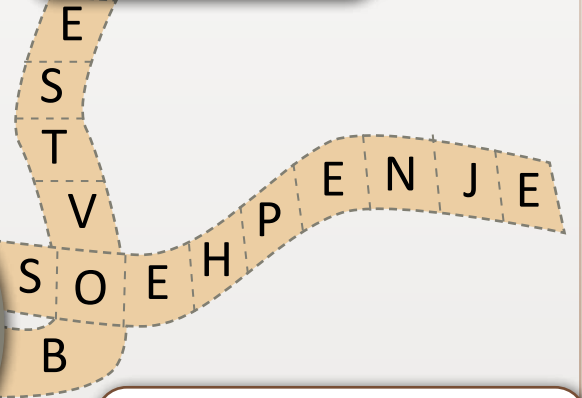
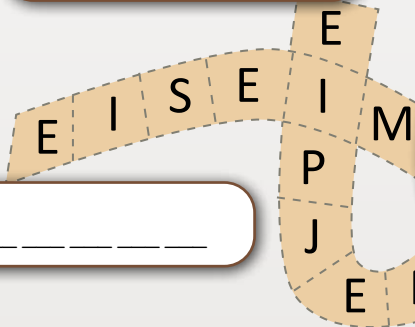
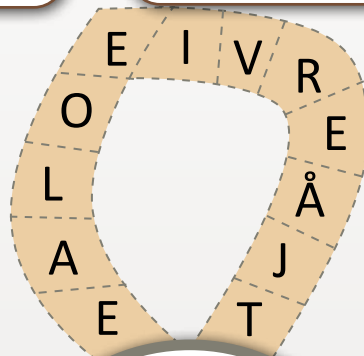

17. Giedtesne

I reingjerdet

Båatsoesaemieh giedtesne mieside mïerhkesjeh. Jis datne bokstaavh tjöönghkh, dellie aevhkie baakoeh gaavnh. Tjaelieh dejtie.

Reindriftssamene pleier å merke reinene i reingjerdet.
Hvis du samler bokstavene, vil du finne nyttige ord. Skriv dem.

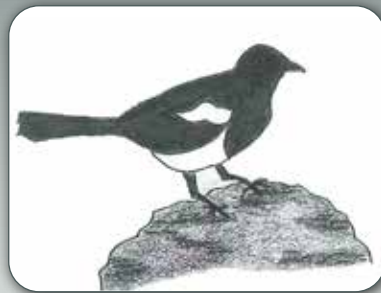

VAERIEN LEDTIEH

FUGLER PÅ FJELLET

voerhtje
kråke

skærhtjoe/skijre
skjære

gurhtie
smålom

guelhtehke
snøspurv

sjorjehke
heilo

gierkehtse
kongeørn

traasta
trost

gaaranasse
ravn

rieksege
rype

haepkie
falk

18. Vaerien ledtieh

Fugler på fjellet

Magkeres ledtieh? Tjaelieh dovne saemien jih daaroen.

Hvilke fugler? Skriv ordene på samisk og norsk.

Rieksegh

Tjidtjie låávle ga, ga, ga, ga, ga
Aehtjie tjáárve bevg, bevg, bevg
Tjovkh dah stáåkedieh bi, bi, bi, bi, bi
Gaajhkesch dah föörhkedieh
beavgga, beavgga, beavgga!

Tekste jïh vuelie: Pekka Lukkari
Jarkoestamme: Siri Kristina Päiviö

Tjijhtje tjaebpies, tjeehpes tjåktjah

Tjijhtje tjaebpies, tjeehpes tjåktjah
Tjahkan tjaetsiem tjuekieh.
Tjovven tjirreh tjåajan, tjåelide.

Vuelie/baakoeh: Saemien aerpievaajese jïh vuelie

19. Vaerien ledtieh

Fugler på fjellet

Mij nomtide reaktoe?

Hvilket navn er riktig?

Manne gurhtie.

Manne rieksege.

Manne skærhtjoe/skijre.

Manne haepkie.

Manne sjourjehke.

Manne guelhtehke.

Manne haepkie.

Manne gierkehtse.

Manne guelhtehke.

Manne gierkehtse.

Manne traasta.

Manne guelhtehke.

Manne traasta.

Manne gurhtie.

Manne sjourjehke.

Manne skærhtjoe/skijre.

Manne gaaranasse.

Manne voerhtje.

Manne skærhtjoe/skijre.

20. Saatnan jallh b  ajhtode?

Riktig eller galt?

Biejh X r  ektes raajrose. Datne vaestiedassh g  erjatjisnie gaavnh.

Sett X i riktig rute. Du finner svarene i heftet.

	Riktig	Galt
<i>Guelhtehke betyr snøspurv.</i>	☐	☐
<i>Aarhtse betyr heilo.</i>	☐	☐
<i>Sjorjehke betyr ��rn.</i>	☐	☐
<i>Rieksege betyr rype.</i>	☐	☐
<i>Traaste betyr ravn.</i>	☐	☐
<i>Tjetskie betyr røyskatt.</i>	☐	☐
<i>R��ate betyr gaupe.</i>	☐	☐
<i>Gierhkie betyr mink.</i>	☐	☐
<i>Duvrie betyr bjørn.</i>	☐	☐
<i>Luemege betyr lemen.</i>	☐	☐

21. Vierph

Verb

Manne lyjhkem ... – Jeg liker ...
 Manne provhkem ... – Jeg bruker ...
 Manne maahtam ... – Jeg kan ...

a) Dievhtieh!

Sett inn!

1. Manne lyjhkem

_____.

2. Manne provhkem

_____.

3. Manne maahtam

_____.

BAAKOEH

läävthgäetesne äeredh – å sove i lavvo
goervem byöpmedidh – å spise pølse
kakaovem jovhkedh – å drikke kakao
dällem biejedh – å lage bål
muerjeh tjöönghkedh – å plukke bær
stååkedidh – å leke
darjodh – å lage
läävthgäetieh tseegkedh – å sette opp lavvoer

Manne lyjhkem håagkodh.
 Jeg liker å fiske.

b) Voejhkelh jïjtje. Tjaelieh raajesh.

Prøv sjøl. Skriv setninger.

1. _____.

2. _____.

3. _____.

4. _____.

22. Maam miehtjieskuvlesne darjoejibie?

Hva gjør vi på uteskolen?

Biejh sievem riektes gávvan, jïh tjaelieh raajesh.

Sett strek til riktig bilde, og skriv setningene.

Mijjieh tseegkijibie

Mijjieh stáákedibie

Mijjieh byöpmedibie

Mijjieh áeriejibie

Mijjieh biejjibie

Mijjieh veedtjijibie

1. _____.
2. _____.
3. _____.
4. _____.
5. _____.
6. _____.

23. Guvvieh

Bilder

Tjælieh raajesh guvvide.

Skriv setninger til bildene.

24. Vaarjoeh

Klær

Bokstaavemujvien sisnie muvhth vaarjoeh vöörhkesovveme. Dagke dejtie gaavnh?

I bokstavrotet er det gjemt noen klesplagg. Finner du dem?

Å	L	L	O	E	M	Å	V	H	K	A	H	T
T	O	B	S	I	T	J	O	H	P	E	O	R
N	K	S	G	U	A	P	A	H	M	R	T	Å
A	S	Æ	K	B	V	A	A	N	H	T	S	A
E	V	V	I	E	T	R	Å	A	J	J	O	J
G	U	A	P	A	M	Å	V	H	K	A	H	J
T	I	G	A	A	M	E	G	H	S	R	I	O
Å	L	L	O	E	T	R	Å	A	J	J	O	E
U	Å	L	L	O	E	G	U	A	P	A	H	H

Vaarjoeh mah vöörhkesovveme:

Klærne som er gjemt:

25. Baalkam gaavnh?

Finner du veien?

a) Klaaredh gaajhkide ruvtide, mejnie vaarjoeh Leah.

Fargelegg alle rutene hvor du finner et klesplagg.

tjohpe	dålle	moerh	giedtie		bovtse	låavth-gåetie	
gaamegh	ålloe-måvhkah		vaerie	buste	soehpenje		tjuepsie
	ålloe-guapah	vaanhtsh	sjåarhtoe	ledtie	tjohpe	vaanhtsh	ålloe-guapah
guksie	juvrh	goerve	ebrie-tråajjoe		ålloe-måvhkah	tjåervie	tjeapoeh-lijnie
gierkie			sjåarhtoe	gaamegh	abpese	dueljie	ebrie-tråajjoe
nejpie	beapmoe-borhtje	biessie	voesse	laejpie		tjohpe	gaamegh
	åereme-voesse	dålle	såarah	tjeapoeh-lijnie	ålloe-guapah	ålloe-måvhkah	sjokolaade
bisseme-gaarpe	giedtie		bovtse	tjohpe	suaja-dahke	soehpenje	sjædtoeh

b) Klaaresjamme ruvth Leah baalkah gåetiebealese. Guvvedh jöh klaaredh låavthgåetiem dan ruvtese misse baalka nåhka.

De fargelagte rutene er veien til leirplassen.

Tegn og fargelegg en lavvo i den ruta hvor veien slutter.

1 – akte

2 – göökte

3 – golme

4 – njieljie

5 – vijhte

6 – govhte

7 – tjijhtje

8 – gaektsie

9 – uktsie

10 – luhkie

11 – luhkieakte

12 – luhkiegöökte

13 – luhkiegolme

14 – luhkienjieljie

15 – luhkievijhte

16 – luhkiegovhte

17 – luhkietjijhtje

18 – luhkiegaektsie

19 – luhkieuktsie

20 – göökteluhkie

Lierh låhkojde!
Lær tallene!

26. Låhkoeh

Tallene

Tjaelieh låhkojde bokstaavigujmie.

Skriv tallene med bokstaver.

1 _____

2 _____

4 _____

6 _____

7 _____

8 _____

Tjaelieh låhkojde låhkoejgumie

Skriv tallene med siffer.

AKTE _____

GOLME _____

VIJHTE _____

UKTSIE _____

LUHKIE _____

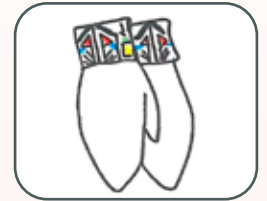
27. Låhkoeh

Tall

Lohkh tekstide jïh ryöknh. Tjælieh låhkoem jallh abpe raajesem.

Les tekstene og regn ut. Skriv tallet eller en hel setning.

1. Mov leah göökte vaanhtsh, jïh mov åabpan leah göökte vaanhtsh. Man gellie vaanhtsh monnen leah?

2. Aehtjien leah gaektsie goervh jïh tjidtjien leah govhte goervh. Man gellie goervh sotnen leah?

3. Mijjen klaassesne leah luhkie baarnieh jïh uktsie nïejth. Man gellie learohkh mijjen klaassesne?

4. Skåajjesne leah vïjhte snöölhkh jïh govhte duvrieh. Man gellie juvrh skåajjesne?

28. Tjaleleme

Skriving

Tjaelieh raajesem fierhten gávvan.

Skriv en setning til hvert bilde.

Manne lyjhkem ... – Jeg liker ...

Manne provhkem ... – Jeg bruker ...

Manne tjoeverem ... – Jeg må...

Mov lea/leah ... – Jeg har ...

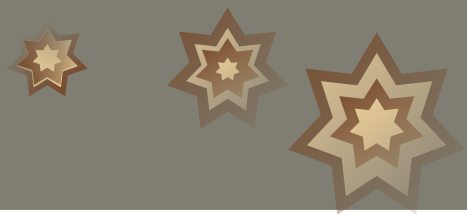

VÅHKOEBIEJJIEH

Ukedagene

Måjtah vâhkoebiejide?

Husker du ukedagene?

Mij biejjide daenbiejjien?

Mij biejjide jâåktan?

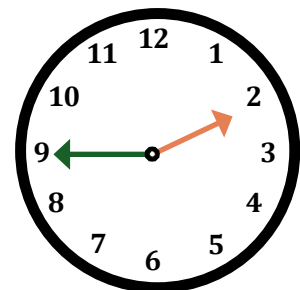
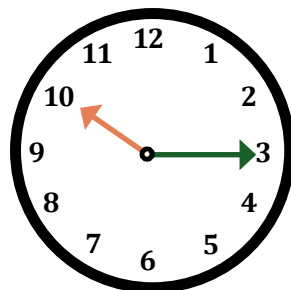
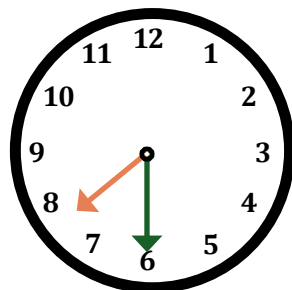
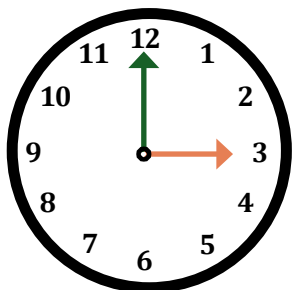
Mij biejjide jirreden?

måanta	– mandag
dæjsta	– tirsdag
gaskevâhkoe	– onsdag
duarsta	– torsdag
bearjadahke	– fredag
laavadahke	– lørdag
aejlege	– søndag

Mennie mieresne tsâahka lea?
Hva er klokka?

Tsâahka

Klokka

Tsâahka lea ...

Tsâahka lea
biel ...

Tsâahka lea
njealjehs
bijjelen ...

Tsâahka lea
njealjehs
âvtelh...

29. Tæjmoesoejkesje miehtjieskuvlesne

Timeplanen på uteskolen

Dægsta	Gaskevåhko	Duarsta
08.00: Mijjiej skuvlesne gaavnesjibie. 08.30: Dle vuelkiejibie. 10.00: Jaevrien gâajko bætiejibie. 12.00: Låavthgâetide tseegkijibie. 13.00: Byöpmedibie. 14.30: Stååkedibie jïh eatnemen baalkam vaedtsiejibie.	08.00: Mijjiej aeredbeapmoeh byöpmedibie. 09.30: Hiehtieviehkïem lïerijibie, guktie dållem bïejedh jïh sjædtoej bïjre lïerijibie. 12.00: Byöpmedibie. 14.00: Hiehtieviehkïem lïerijibie, guktie dållem bïejedh jïh sjædtoej bïjre lïerijibie.	08.00: Mijjiej aeredbeapmoeh byöpmedibie. 10.00: Voesside tsagkijibie. 11.00: Stååkedibie. 12.00: Byöpmedibie.
17.00: Mijjiej gaskebiejjh-beapmoeh byöpmedibie.	17.00: Gaskebiejjhbeapmoeh byöpmedidh.	13.30: Dle gâetide vuelkedh.
19.00: Gaajkhk learohkh skuvlesne ektesne stååkedieh. 20.00: Iehkedsbeapmoeh byöpmedibie. 21.00: Åarajidh	18.30: Gaajkhk learohkh skuvlesne ektesne stååkedieh. 19.30: Iehkedsbeapmoeh byöpmedibie. 21.00: Åarajidh 	

a) Oktegh barkedh: Ohtsedh vaestiedassh tæjmoesoejkesjisnie. Maam darjoejibie?

Individuelt arbeid: Finn svarene i timeplanen. Hva gjør vi?

- dæjstan tsåahka 12.00? _____
- dæjstan tsåahka 17.00? _____
- gaskevåhkoen tsåahka 08.00? _____
- gaskevåhkoen tsåahka 19.30? _____
- duarstan tsåahka 10.00? _____
- duarstan tsåahka 11.00? _____

b) Ektesne barkedh:

Vaestiedidie gyhtjelasside mah Leah 46.:dinie sæjrosne.

Pararbeid: Jobb sammen to og to. Svar muntlig på spørsmålene på side 46.

Maam dæjstan tsåahka
12.00 darjoejibie?

Mijjeh låavthgåetide tseegkijibie.

30. Viedtjeplaerie

Veggavis

Mejtie lidie miehtjieskuvlesne guvviedamme?

Dellie åadtjoejidie guvvieh veeljedh, viedtjeplaeriem darjodh.

Tjælieh raajesh fierhten gávvan.

Har dere tatt bilder på uteskolen? Nå kan dere velge ut bilder og lage veggavis.

Skriv setninger til hvert bilde.

31. Learohkh miehtjieskuvlesne

Elever på uteskolen

Manne iktesth
miehtjieskuvlese aavodem.

Mov lea orre nejpie
mealtan miehtjieskuvlese.

Mijjeh lyjhkijbie
ektesne årrodh.

32. Mah guvvesne?

Hva finnes på bildet?

Åadtjoejdie göoktesh jñh göoktesh barkedh, jallh dåehkine.
Vuartesjh guvviem mij vijhtedinie sæjrosne.
Maam guvvien bijre maehtiejidie soptsestidh?

Dere kan arbeide sammen to og to eller i grupper. Se på bildet på side fem i heftet.
Hva kan dere nå fortelle om bildet?

Soptsesth mah guvvesne.
Fortell hva som er på bildet.

Guvvesne leah ...
På bildet er det ...